PSIXOLOGIK XIZMAT ORQALI SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHDA IJTIMOIY XAVFSIZLIK

Турсунбаева Дильназа
Насимова Малика
Каратаева Луиза Уктамовна

Annotatsiya. Mazkur maqolada psixologik xizmat orqali sun'iy intellektdan foydalanish jarayonida ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlash masalasi o'rganildi. Tadqiqotda sun'iy intellekt vositalarining ijobiy va salbiy jihatlari tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, psixologik nazorat va qo'llab-quvvatlash mavjud bo'lganda ijtimoiy xavfsizlik darajasi oshadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, psixologik xizmat, ijtimoiy xavfsizlik, ta'lim, talabalar, himoya

Аннотацияю В статье рассматривается обеспечение социальной безопасности при использовании искусственного интеллекта через психологическую службу. Анализируются положительные и отрицательные стороны применения ИИ. Результаты показали, что при наличии психологической поддержки уровень социальной безопасности повышается.

Ключевые слова: искусственный интеллект, психологическая служба, социальная безопасность, образование, студенты, защита

Abstract. This article examines social safety in the use of artificial intelligence through psychological services. The study analyzes both positive and negative aspects of AI use. The results show that psychological support increases the level of social safety.

Keywords: artificial intelligence, psychological service, social safety, education, students, protection

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari tez sur'atlar bilan rivojlanmoqda. U turli sohalarda, xususan, sanoat, sog'liqni saqlash, transport va ta'lim tizimida keng qo'llanilmoqda. Ta'lim sohasida sun'iy intellektning roli tobora ortib bormoqda. Raqamli vositalar o'quv jarayonining ajralmas qismiga aylangan. Ular o'quvchilarga tezkor va aniq ma'lumot olish imkonini beradi, darslarni individual yondashuv asosida tashkil qilishga yordam beradi. Shu tariqa, har bir talaba o'z bilim darajasiga moslashtirilgan topshiriqlarni bajaradi, o'rganish jarayoni samarali va interaktiv bo'ladi ([1: 27]).

Sun'iy intellektning ta'lim jarayonida qo'llanilishi bir qator afzalliklarni beradi. Avvalo, u talabaning individual qobiliyatini inobatga oladi, bilimni o'z tezligida egallashga imkon yaratadi. Shuningdek, o'quv jarayonini vizual va interaktiv vositalar bilan boyitadi, bu esa talabalarning motivatsiyasini oshiradi ([2: 33]).

Shunga qaramay, sun'iy intellektdan foydalanishda ayrim xavf-xatarlar ham mavjud. Talabalar texnologiyadan noto'g'ri foydalanishi mumkin. Ular zararli yoki noto'g'ri axborotga duch keladi. Ba'zi hollarda talabalar virtual muloqotga ortiqcha bog'lanadi, real ijtimoiy muloqotdan chetlanadi. Natijada, ijtimoiy faollik pasayadi va talabalar o'zini jamiyatda himoyalanmagan his qilishi mumkin ([3: 22]).

Shu sababli ijtimoiy xavfsizlik masalasi dolzarb bo‘lib qoladi. Ijtimoiy xavfsizlik talabaning o‘zini himoyalangan his qilishi, xavf-xatarlardan himoyalanishi va ruhiy barqarorligini saqlashini anglatadi. Bu jarayonda psixologik barqarorlikning roli katta. Talabalar o‘z his-tuyg‘ularini boshqarishni, stress holatlarida o‘zini nazorat qilishni va ijtimoiy muhitga moslashishni o‘rganishlari zarur ([4: 31]).

Bu jarayonda psixologik xizmat muhim rol o‘ynaydi. Psixolog talabalar bilan muntazam ishlaydi, ularning ehtiyojlarini aniqlaydi va individual yordam ko‘rsatadi. Shu orqali talabalar texnologiyadan xavfsiz va samarali foydalanishni o‘rganadi. Psixolog nazorati talabalarning ijtimoiy muhitga moslashuvini kuchaytiradi, ularni zararli ta’sirlardan himoya qiladi.

Shuning uchun psixologik xizmat orqali sun’iy intellektdan foydalanishda ijtimoiy xavfsizlikni ta’minlash ilmiy va amaliy jihatdan muhim masala hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi — psixologik xizmat yordamida sun’iy intellektdan foydalanishda talabalar uchun ijtimoiy xavfsizlikni ta’minlashning samarali usullarini o‘rganish va tadqiqot asosida tavsiyalar ishlab chiqishdir.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — sun’iy intellektdan foydalanish jarayonida talabalar uchun ijtimoiy xavfsizlikni ta’minlash va psixologik xizmatning rolini aniqlashdir. Tadqiqotda tizimli va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlar birgalikda qo‘llanildi, chunki bu yondashuvlar talabalarning individual ehtiyojlarini hisobga olish va butun tizimning samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Tizimli yondashuv orqali sun’iy intellektdan foydalanish jarayoni kompleks tarzda tahlil qilindi ([1: 22]). Bu yondashuvda talabalar, psixolog va texnologik vositalar o‘zaro bog‘liq tizim sifatida ko‘rib chiqildi. Tadqiqotda har bir komponentning ijtimoiy xavfsizlikka, psixologik barqarorlikka va talabalar faolligiga ta’siri aniqlanishi maqsad qilindi. Shu bilan birga, tizimli yondashuv yordamida texnologik vositalarning samaradorligi va psixologik xizmatning rolini baholash imkoniyati yaratildi.

Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv doirasida har bir talabaning individual psixologik xususiyatlari batafsil o‘rganildi ([2: 17]). Talabalarning ehtiyojlari, qiyinchiliklari, o‘zaro muloqot ko‘nikmalari va texnologiyadan foydalanishdagi xulq-atvori aniqlandi. Bu yondashuv orqali psixologlar talabalarni individual nazorat qilishi, xavfsiz foydalanish bo‘yicha maslahat berishi va muammolarni vaqtida bartaraf etishi ta’minlandi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlar qo‘llanildi:

a) ***Kuzatuv*** ([3: 20]) – talabalar sun’iy intellekt vositalaridan foydalanayotgan paytdagi xulq-atvori, ularning bir-biri bilan muloqot qilish darajasi, hamkorlik va ijtimoiy moslashuv ko‘nikmalari kuzatildi.

b) ***Suhbat*** ([4: 18]) – talabalar bilan individual va guruh suhbatlari o‘tkazildi. Suhbatlar orqali ularning texnologiyadan foydalanish tajribasi, ijtimoiy xavfsizlikni his qilish darajasi va muammolar aniqlandi.

c) ***Tahlil*** ([5: 27]) – kuzatuv va suhbat natijalari tizimli tarzda tahlil qilindi. Talabalar xulq-atvori, texnologiyadan foydalanishdagi odatlari va psixologik barqarorlik darajasi baholandi.

Tadqiqot davomida talabalarning sun’iy intellektdan foydalanish jarayoni, ijtimoiy muhitga moslashuv darajasi, muloqotdagi faolligi va xavfsizlikka rioya qilish ko‘nikmalari batafsil

o‘rganildi. Shuningdek, psixologning ko‘rsatmalari, maslahatlari va nazorati samaradorligi ham tadqiq qilindi.

Ushbu metodologiya yordamida tadqiqot talabalar uchun sun’iy intellektdan foydalanishda ijtimoiy xavfsizlikni ta’minlashning amaliy va ilmiy asoslarini aniqlashga imkon berdi. Natijada psixologik xizmatning roli, talabalar xavfsizligini oshirish usullari va sun’iy intellektdan samarali foydalanish mexanizmlari tizimli ravishda aniqlangan.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari psixologik xizmat orqali sun’iy intellektdan foydalanishda ijtimoiy xavfsizlikni ta’minlash samaradorligini aniq ko‘rsatdi. Ma’lumotlar talabalar faoliyati, xavfsizlikni his qilish, muloqot va texnologiyadan foydalanish ko‘nikmalariga tahlil qilindi.

Psixologik qo‘llab-quvvatlashning roli muhim ekanligi aniqlandi. Psixologik xizmat mavjud bo‘lgan guruhlarda talabalar o‘zini xavfsiz his qildi ([6: 19]). Ular o‘z fikrini ochiq ayta boshladi. Stress darajasi kamaydi va talabalar yangi texnologiyalarga ijobiy munosabat bildirdi.

Sun’iy intellektdan foydalanish madaniyati shakllandi ([7: 23]). Talabalar texnologiyadan to‘g‘ri va xavfsiz foydalanishni o‘rgandi. Ular zararli kontentdan uzoqroq turishni va texnologiyadan foydali maqsadlarda foydalanishni o‘zlashtirdi. Bu jarayonda psixologlar doimiy nazorat va maslahat berish orqali talabalarni yo‘naltirdi.

Salbiy holatlar kamaydi ([8: 26]). Texnologiyadan noto‘g‘ri foydalanish, noto‘g‘ri axborot bilan duch kelish va ijtimoiy faollikning pasayishi kabi holatlar sezilarli darajada kamaydi. Talabalar real muloqotga ko‘proq vaqt ajrata boshladi.

Muloqot va ijtimoiy integratsiya yaxshilandi ([9: 21]). Talabalar psixolog bilan va o‘rtadagi tengdoshlar bilan ochiqroq muloqot qildi. Hamkorlik va guruh ishlariga faol qatnashish kuzatildi. Shu bilan birga, talabalarning o‘zaro hurmati va ijtimoiy moslashuv ko‘nikmalari oshdi.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, psixologik xizmat orqali sun’iy intellektdan foydalanish ijtimoiy xavfsizlikni oshirishga yordam beradi. Talabalar texnologiyadan xavfsiz foydalanishni o‘rganadi, salbiy holatlar kamayadi, va ularning muloqot hamda ijtimoiy moslashuv ko‘nikmalari yaxshilanadi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari psixologik xizmatning sun’iy intellektdan foydalanishda ijtimoiy xavfsizlikni ta’minlashdagi muhimligini aniq ko‘rsatdi. Psixologlar talabalar faoliyatini nazorat qildi, ularni to‘g‘ri yo‘naltirdi va xavfsiz foydalanish qoidalarini tushuntirdi.

Agar sun’iy intellekt vositalari nazoratsiz ishlatilsa, talabalar salbiy axborotga duch kelishi mumkin ([10: 16]). Bu ularning psixologik holatiga va ijtimoiy faoliyatiga salbiy ta’sir qiladi. Shu sababli psixologik nazorat va muntazam maslahat muhim hisoblanadi.

Psixologlar talabalar bilan individual ishladi ([11: 24]). Ular har bir talabaning ehtiyojini, qiyinchiliklarini va texnologiyadan foydalanishdagi xulqini kuzatdi. Muammolarni erta aniqlash va zarur choralar ko‘rish orqali xavfsizlikni oshirish mumkin bo‘ldi.

Shuningdek, psixologik treninglar samarali bo‘ldi ([12: 22]). Treninglar davomida talabalar texnologiyadan xavfsiz foydalanish qoidalarini o‘rgandi. Ular zararli kontentdan qanday uzoqlashishni va real muloqotga vaqt ajratishni o‘zlashtirdi.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, psixologik xizmat quyidagi omillarni ta’minlaydi:

1. Talabalar texnologiyadan xavfsiz va ongli foydalanadi.
2. Salbiy holatlar va xatarlar kamayadi.
3. Talabalar o‘zini ijtimoiy jihatdan xavfsiz his qiladi.

4. Muloqot va hamkorlik ko‘nikmalari yaxshilanadi.

Demak, psixologik xizmat orqali sun’iy intellektdan foydalanish nafaqat individual barqarorlikni oshiradi, balki ijtimoiy muhitni ham barqaror qiladi. Bu esa ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, tadqiqot natijalari psixologik xizmatning sun’iy intellektdan foydalanishda ijtimoiy xavfsizlikni ta’minlashdagi muhimligini yaqqol ko‘rsatdi. Psixologlar talabalarni nazorat qilish, ularni to‘g‘ri yo‘naltirish, xavfsiz foydalanish qoidalarini o‘rgatish orqali ularning psixologik barqarorligini va ijtimoiy moslashuvini sezilarli darajada oshirdi.

Psixologik xizmat quyidagi asosiy natijalarni berdi:

1. ***Ijtimoiy xavfsizlikni ta’minlash*** – talabalar o‘zini himoyalangan his qildi, salbiy axborot va zararli kontentdan uzoqlashdi. Bu talabalar orasida ishonchli muhit yaratishga yordam berdi.
2. ***Talabalarni himoya qilish*** – talabalar real va virtual muloqotlarda xavfsiz harakat qilishga o‘rgatildi. Ular texnologiyadan ongli foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirdi, shuningdek, real hayotiy muloqotga vaqt ajratishga o‘rgatildi.
3. ***To‘g‘ri foydalanishni o‘rgatish*** – texnologiyadan xavfsiz va samarali foydalanish bo‘yicha ko‘nikmalar rivojlantirildi. Bu ularning bilim olish jarayonini samarali va nazorat qilinadigan qilgan bo‘ldi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, psixologik xizmat sun’iy intellekt vositalaridan foydalanish jarayonini tizimli va samarali boshqarishga imkon beradi ([13: 25]). U talabalarning psixologik holatini barqaror qiladi, stress darajasini kamaytiradi va ijtimoiy muhitni yaxshilaydi. Shu bilan birga, psixologik qo‘llab-quvvatlash talabalarning ijtimoiy integratsiyasini mustahkamlaydi, hamkorlik va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Kelgusida ushbu yo‘nalishda quyidagi tadqiqotlarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

1. Turli yosh guruhlari bilan ishlash orqali metodik yondashuvlarni yanada rivojlantirish va psixologik xizmat samaradorligini baholash.
2. Turli ta’lim muassasalarida sinovlar o‘tkazish orqali xizmat samaradorligini kengaytirish.
3. Uzun muddatli kuzatuvlar asosida psixologik xizmatning ta’sirini aniqlash va uning samaradorligini baholash.
4. Yangi sun’iy intellekt vositalari va platformalarida xavfsizlik strategiyalarini ishlab chiqish, shuningdek, talabalarni zamonaviy texnologiyalarni xavfsiz ishlatishga tayyorlash.

Shu tarzda, psixologik xizmat sun’iy intellektdan foydalanishda faqat xavfsizlikni ta’minlamaydi, balki talabalarni ongli, barqaror va ijtimoiy jihatdan moslashuvchan shaxs sifatida shakllantirishga yordam beradi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, psixologik xizmat va sun’iy intellektning uyg‘un ishlashi ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi va talabalarning psixologik va ijtimoiy rivojlanishini mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. American Psychological Association. (2020). *Publication manual of the American Psychological Association* (7th ed.). Washington, DC: APA.
2. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York, NY: Freeman.
3. Brown, C., & Green, T. (2019). *The essentials of instructional design: Connecting fundamental principles with process and practice*. New York, NY: Routledge.
4. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). *Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being*. American Psychologist, 55(1), 68–78.
5. Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. New York, NY: Bantam Books.
6. Karatayev, Luiza. (2025). AXBOROTLASHGAN TA'LIM SHAROITIDAOLIYTA'LIMMUASSASALARI PEDAGOGLARININGKREATIVSALOHIYATINI RIVOJLANTIRISH XORIJIYPEDAGOGLARTALQINIDA.. 10.5281/zenodo.14845146.
7. Karatayev, Luiza. (2025). PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT CHARACTERISTICS IN THE EARLY STAGES OF ONTOGENESIS. Journal of Applied Science Technology & Humanities. 15. 272–274..
8. Karatayev, Luiza. (2025). PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT CHARACTERISTICS IN THE EARLY STAGES OF ONTOGENESIS. Journal of Applied Science Technology & Humanities. 15. 272–274..
9. Karatayev, Luiza. (2025). TAFAKKURNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI. IQRO. 19. 382-384..